

**Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка:
150 років розвитку**

Монографія

Глухів - 2024

УДК 378.4(477.52-21)ГНПУ
Г 55

*Рекомендовано до друку та розповсюдження вченою радою
Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка
(протокол № 3 від 23 жовтня 2024 року)*

Рецензенти:

Віктор КОЦУР - академік НАПН України; доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії і культури України та спеціальних історичних дисциплін Університету Григорія Сковороди в Переяславі, заступник голови Національної спілки краєзнавців України, заслужений працівник освіти України;

Сергій Дегтярьов – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Сумського державного університету, в.о. голови Сумської обласної організації національної спілки краєзнавців України.

Наукова редакція:

Олександр Курок – доктор історичних наук, професор, в.о. ректора Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Наталія Ткаченко – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Андрій Гриценко – доктор педагогічних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту філології та історії Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Г 55 **Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку:** монографія / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. 626 с.

ISBN 978-966-376-130-5

У монографії узагальнено та висвітлено основні віхи діяльності Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка від часів його заснування до сьогодення.

Видання присвячено 150-й річниці з дня заснування закладу і адресовано науково-педагогічним працівникам, здобувачам освіти, історикам та широкому колу читачів.

УДК 378.4(477.52-21)ГНПУ

ISBN 978-966-376-130-5

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024
© ФОП Цьома С.П., 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА..... 7

**РОЗДІЛ 1. ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА: У ПОШУКАХ
ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА..... 9**

*Крижанівський В. М. З історії становлення та розвитку
учительського інституту в Глухові (1874–1954 рр.) 9*

*Гриценко А. П. Діяльність Глухівського педагогічного інституту в
1954–2000 рр. 36*

*Зінченко В. П. Функціонування Глухівського державного
педагогічного університету у 2001–2009 рр..... 62*

*Біліченко П. Г. Нова доба в становленні Глухівського
національного педагогічного університету імені Олександра
Довженка (2009 р.– сьогодні).....78*

*Хроленко М. В. Традиції та інновації в підготовці майбутніх
педагогів.....95*

*Ткаченко Н. М. До нових наукових вершин та міжнародного
співробітництва108*

**РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЧНА ТА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В
КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА
ДОВЖЕНКА 127**

*Курок В. П., Хоруженко Т. А. Глухівський учительський інститут
як фундатор технологічної освіти в закладах вищої освіти.....127*

*Курок В. П., Гриценко А. П., Ткаченко Н. М. Історія факультету
технологічної і професійної освіти..... 147*

Самусь Т. В. Підготовка педагогів професійного навчання в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка: від історії до сучасності..... 191

Курок В. П., Бурчак С. О. Розвиток творчості майбутнього вчителя як чинник його успішної професійної діяльності в умовах сьогодення..... 207

РОЗДІЛ 3. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОМУ ІНСТИТУТІ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ОСВІТНІХ ЗМІН.....221

Курок О. І. 150-річна традиція підготовки вчителів початкових класів у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка..... 221

Зенченко Т. Ф., Собко В. О., Вишник О. О., Литвинов А. С., Мозуль І. В., Непомняща Г. І., Решетняк В. Ф. Практико-орієнтована методична підготовка вчителів початкових класів: традиції, досвід, інновації..... 241

Бірюк Л. Я., Поліщук В. М., Тюльпа Т. М., Біліченко П. Г. Психолого-педагогічна підготовка фахівців: історичний та сучасний контекст..... 277

РОЗДІЛ 4. ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА В ГЛУХІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА: ВІД ТРАДИЦІЙ ДО ІННОВАЦІЙ312

Мегем О. М. Факультет природничої і фізико-математичної освіти: становлення і розвиток (1874-2001 рр.)..... 312

Луценко О. І., Хлонь Н. В., Сухойваненко Л. М. Міщенко С. М. Біографії-персоналії факультету природничої і фізико-математичної освіти..... 330

Грудинін Б. О. Підготовка вчителів фізики та природознавства до проведення дослідницької діяльності в школі (початок ХХ століття).....368

Коренева І. М. Інноваційні процеси природничо-математичної освіти: сьогодення та перспективи..... 378

РОЗДІЛ 5. ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ФІЛОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА406

Гриценко А. П. Історичний аспект виникнення та становлення Навчально-наукового інституту філології та історії.....406

Гоголь Н. В., Гричаник Н. І., Клейменова Т.В., Лучкіна–Загородня Л. В., Медвідь Н. С. Становлення та розвиток фахової підготовки вчителів мовно-літературної освітньої галузі в Навчально-науковому інституті філології та історії..... 432

Гриценко А. П., Прокопчук В.С. Трансформація історичної та суспільствознавчої освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка.....469

Заремська І. М. Кафедра іноземних мов та методики викладання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: від історії до сучасності..... 520

РОЗДІЛ 6. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ НА ФАКУЛЬТЕТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКЦІЇ.....546

Загородня Л. П., Куліш І. Д., Дмитренко А. П., Тітаренко С. А., Марєєва Т. В., Данильченко І. Г., Аторіна В. М., Гордій Н. М., Корякіна І. В., Лісневська Н. В., Лисиця В. В., Барсуковська Г. П. Підготовка фахівців спеціальності «Дошкільна освіта»: минуле і сьогодення..... 546

Хлус Н. О., Гриценко А. П., Курілова В. І., Бутенко Г. О., Синіговець В. І., Цись Д. І., Кузюра Г. М., Петрикей О. О., Редько С. Ю. З історії становлення та розвитку предметної спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка..... 587

Інноваційні процеси природничо-математичної освіти: сьогодення та перспективи

Коренева І. М.,

*доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету природничої і фізико-математичної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка*

Зв'язок між розвитком суспільства та появою освітніх інновацій є глибоким і взаємозалежним. Як розвиток суспільства впливає на освітні інновації, так й інновації в освіті стимулюють подальший прогрес у соціальній, економічній та культурній сферах. Загальновідомо, що зі зміною економічних умов та переходом до нового типу економіки завжди зростає попит на нові компетентності здобувачів освіти. Четверта інформаційна революція поставила перед суспільством нові виклики, зокрема потребу у фахівцях, здатних працювати з інформацією, технологіями та інноваціями. У відповідь на ці виклики освітні заклади почали впроваджувати нові освітні програми та технології, орієнтовані на підготовку фахівців нового типу. Такі соціальні зміни, як зростання ролі прав людини, гендерної рівності та інклюзії, гуманізація та гуманітаризація освіти, безперечно, вплинули на зміст, структуру освітніх програм і методи навчання. Наприклад, усе більше уваги приділяється питанням інклюзивної освіти, що забезпечує рівний доступ до навчання для всіх груп населення. Запровадження таких інноваційних методів навчання, як проєктне навчання, кейс-технології, навчання через дослідження, та використання сучасних технологій дозволяють студентам розвивати критичне мислення, креативність та інші загальні компетентності, що є нині ключовими і відповідають сучасним суспільним цінностям. А впровадження онлайн-курсів та дистанційного навчання розширило доступ до якісної освіти для здобувачів із різних регіонів та соціальних груп і стало інструментом для зменшення соціальної нерівності. Проаналізуємо особливості розвитку природничо-математичної освіти в контексті загальних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Україні, становлення Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка та факультету природничої і фізико-математичної освіти.

Загальновідомо, що в період з 1991 по 2024 р. система вищої освіти України зазнала численних трансформацій, що відображають такі важливі суспільні процеси, як політичні зміни, інтеграція з ЄС, війна та кризи, а також глобальні тенденції до цифровізації та інновацій. Усі ці фактори сприяли постійному пошуку оптимальних моделей і підходів в освіті, що й обумовило її динамічний розвиток. Реформування вищої педагогічної освіти є неможливим без запровадження інновацій та здійснення інноваційної діяльності.

Інноваційний розвиток педагогічної освіти є важливим складником загального інноваційного розвитку системи вищої освіти. Він сприяє підвищенню якості підготовки педагогічних кадрів, що, у свою чергу, позитивно впливає на всю систему освіти та розвиток суспільства в цілому. Завдяки впровадженню інновацій заклади вищої освіти стають центрами не лише освітньої, але й науково-технічної та підприємницької діяльності, що забезпечує підготовку фахівців, здатних успішно діяти в умовах інноваційної економіки та сприяти сталому розвитку країни.

Перед аналізом інноваційних процесів природничо-математичної освіти за період 1991-2024 рр. вважаємо за необхідне окреслити розуміння такого поняття, як «педагогічна інновація» у контексті вищої педагогічної освіти, зокрема діяльності Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Аналіз праць вітчизняних науковців у галузі педагогічної інноватики [**Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.** та ін.] дозволив сформулювати вихідне у нашому дослідженні означення педагогічної інновації як нововведення в освітньому процесі, що спрямоване на підвищення його ефективності. Ці нововведення стосуються змін усіх аспектів освітнього процесу: змісту професійної підготовки, організаційних форм навчання здобувачів, методів і технологій, матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу, особливостей відбору здобувачів, якісного складу педагогічного персоналу, підходів до організації позанавчальної діяльності тощо. Варто зазначити, що педагогічні інновації мають творчий та особистісний характер, оскільки виникають як творчі ідеї особистості, що підтримуються

педагогічним колективом та стають нормою діяльності в освітньому процесі.

Проаналізуємо основні фактори, що відобразилися на особливостях природничо-математичної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, і окреслимо загальні тенденції та новації в становленні факультету природничої і фізико-математичної освіти в період з 1991 року до нині. Аналіз здійснюватимемо з позицій зовнішніх та внутрішніх факторів впливу. До зовнішніх факторів віднесемо процеси становлення системи вищої освіти України та розвиток законодавства в цій сфері. Внутрішні фактори – розвиток і трансформація внутрішньої організаційної структури Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, розвиток освітніх програм факультету та творчих ідей колективу факультету.

Загальний огляд інноваційних процесів природничо-математичної освіти (1991-2024) у контексті розвитку вищої освіти України та розбудови Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Варто зазначити, що в період із 1991 по 2024 рік підготовка вчителів природничо-математичних спеціальностей (біології, математики, фізики) здійснювалася на різних факультетах (педагогічному, загальнотехнічному, фізико-технічному, біологічному, природничому та факультеті природничої і фізико-математичної освіти) і зазнавала відповідних змін залежно від організаційної структури закладу та освітніх реформ в Україні.

У 1991 р. Україна здобула свою незалежність. Цього ж року було ухвалено новий закон «Про освіту». У Глухівському державному педагогічному університеті імені С.М.Сергєєва-Ценського саме цього року розпочалася підготовка вчителів біології на педагогічному факультеті за подвійною спеціальністю «Початкове навчання та біологія». Це було закономірним наслідком копіткої роботи колективу університету, зокрема кафедри природничих наук, що врахувала суспільний запит на таких фахівців і забезпечила матеріальну базу для їхньої підготовки. Для цього часу були характерні такі процеси, як перехід від авторитарних до толерантних педагогічних поглядів, деідеологізація теорії та практики освіти, оновлення змісту вищої педагогічної освіти, гуманізація та впровадження підходів, що сприяють особистісному розвитку кожного студента. У цей час

відбувалося «пострадянське» формування освітнього законодавства України, основною метою якого було створення нормативно-правової бази для забезпечення діяльності закладів вищої освіти в нових умовах.

Ідейним натхненником та рушієм ідеї запровадження подвійної підготовки вчителів початкових класів та вчителів біології був колектив кафедри природничих наук на чолі з професором Галиною Василівною Ковальчук. Перший набір за спеціальністю «Початкове навчання та біологія» дозволив сформуванню дві академічні групи студентів. Відтак тривалість підготовки спеціалістів збільшилася на 1 рік і тривала 4 роки і 10 місяців. Здобувачі за цей період мали опанувати не лише професію вчителя початкових класів, а й учителя біології. Навчання здійснювалося українською мовою, що практично не завдало труднощів, хоча більшість здобувачів освіти в цей період були випускниками шкіл із російською мовою навчання. Педагогічний колектив досить швидко адаптувався та використовував українську термінологію й забезпечував освітній процес державною мовою, проте більшість навчальної біологічної літератури була російськомовною. Тому актуальним завданням колективу університету і кафедри було забезпечення здобувачів підручниками та посібниками, виданими українською мовою.

Біологічну та методичну підготовку майбутніх фахівців у цей час здійснювала кафедра природничих наук під керівництвом професора Галини Василівни Ковальчук та професійних педагогів: старшого наукового співробітника Лідії Кирилівни Нарочної, доцента Надії Василівни Хлонь, доцента Любов Антонівни Лепської, доцента Анатолія Степановича Бичка, Ганни Іванівни П'явки, доцента Наталії Миколаївни Захарової, доцента Катерини Іванівни Бородіної, Валентини Миколаївни Шерпельової, Алли Миколаївни Кмець, Олександра Петровича Рудоміна, Юрія Всеволодовича Голюка та ін.

Варто зазначити, що поява додаткової спеціальності «Біологія» на педагогічному факультеті зумовила гостру потребу у фахівцях у галузі біології та біологічної освіти. Потужним джерелом таких фахівців став Науково-дослідний інститут луб'яних культур НААН України, що розташовувався поруч. Тож вдала кадрова політика керівництва університету, педагогічного факультету і кафедри природничих наук забезпечила прийом на роботу науковців науково-дослідного інституту. Серед таких

викладачів були к.б.н. Лідія Михайлівна Горшкова, к.б.н. Анатолій Степанович Бичко., к.х.н. Людмила Олегівна Кузьменко, к.б.н. Любов Антонівна Лепська, к.с/г.н. Микола Павлович Мигун., к.с/г.н. Григорій Миколайович Мачульський, Ніна Іванівна Куриленко та ін. Зростання кадрового складу фахівців визначило передумови для виокремлення у 1997 р. кафедри ботаніки та фізіології (перейменованої у 1999 р. на кафедру загальної біології), яку тривалий час очолювала к.б.н., д.с/г.н. Лідія Михайлівна Горшкова.

У 1997 р. в Україні впроваджується ступенева освіта і вводиться в дію постанова Кабінету Міністрів України №507 від 24 травня 1997 р., згідно з якою затверджується перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями. Тож в університеті підготовка вчителів біології в цей період здійснюється в межах поєднаних спеціальностей «Початкове навчання. Педагогіка і методика середньої освіти. Біологія» за освітньо-кваліфікаційними рівнями «Бакалавр», «Спеціаліст», «Магістр», а згодом за поєднаними спеціальностями «Педагогіка і методика середньої освіти. Біологія. Практична психологія». Останній випуск за поєднаними спеціальностями «Початкове навчання» та «Біологія» було здійснено у 2005 році.

Підготовка вчителів фізико-математичного напрямку в цей період забезпечує кафедра фізики і математики факультету загальнотехнічних дисциплін, згодом – фізико-технічному факультеті з 1984 року за поєднаними спеціальностями «Трудове навчання та Фізика», та за поєднаними спеціальностями «Педагогіка і методика середньої освіти. Математика, Педагогіка і методика середньої освіти. Фізика» відповідно з 1997 р.

Зміна статусу закладу з інституту на університет у 2001 р. та наявність на педагогічному факультеті понад 500 здобувачів кваліфікації вчителя біології зумовила виокремлення в структурі Глухівського державного педагогічного університету нового факультету – біологічного, згодом перейменованого на природничий, який очолила кандидат педагогічних наук, доцент Надія Василівна Хлонь, випускниця Харківського державного університету імені О. М. Горького (нині ХНУ імені В. Н. Каразіна). Саме Надія Василівна забезпечила нормативну основу та організацію освітнього процесу підготовки майбутніх учителів

біології. У процесі реорганізації інституту в університет змінила назву і кафедра загальної біології на назву «кафедра біології», що забезпечувала разом із кафедрою природничих наук підготовку вчителів біології.

Варто зазначити, що у 2002 р. до майна університету переходить лабораторний корпус Інституту луб'яних культур НААН України. Колектив господарської частини університету, викладачі, студенти й навіть батьки забезпечують переміщення майна кафедр та обладнання приміщень до нового корпусу. Природничий факультет отримує у своє розпорядження в корпусі №7 університету по вулиці Терещенків (Леніна), 47 світлі аудиторії, оснащені витяжними шафами лабораторії.

У 2004 р. природничий факультет очолила випускниця 1996 р., першого набору студентів за поєднаними спеціальностями «Початкове навчання та біологія» кандидат педагогічних наук, нині доктор педагогічних наук, професор Інна Миколаївна Коренева.

У 2005 р. Україна приєдналася до Болонського процесу. В освітній процес факультету були введені навчальні плани за кредитно-модульною системою. У цей період ще паралельно продовжували існувати освітньо-кваліфікаційні рівні «Спеціаліст» та «Магістр», навчання за якими тривало 1 рік. А в грудні 2006 р. в Україні уводиться новий перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №1719 від 13.12.2006), і Глухівський державний педагогічний університет реагує на ці нововведення, запроваджуючи спеціальності за цим переліком, змінюючи освітній напрям «Педагогіка і методика середньої освіти» на нові галузі: 0401 Природничі науки, 0402 Фізико-математичні науки, 0301 Суспільно-політичні науки. Відповідно на природничому факультеті з 2006/2007 навчального року здійснюється розділення підготовки за спеціальностями 6.040102 Біологія* та 6.030102 Психологія* і продовжується завершення навчання здобувачів, які вступили до 2006 р. на спеціальність «Педагогіка і методика середньої освіти. Біологія. Практична психологія».

Перехід на навчання за кредитно-модульною системою навчання на природничому факультеті відбувався поступово. Зокрема, ще у 2004/2005 навчальному році за кредитно-

модульними технологіями викладалися курси «Вікова і педагогічна психологія», «Соціальна психологія», «Етнопсихологія». На кафедрах природничих наук (завідувач к.б.н., доцент А.С. Бичко) та біології (завідувач д.с/г.н., професор Л.М. Горшкова) складено графіки переходу на кредитно-модульну систему навчання і визначено навчальні дисципліни на 2005/2006 навчальний рік.

З 2006/2007 навчального року за кредитно-модульною системою розпочали навчання всі першокурсники. На зміну обов'язкам куратора академічної групи було введено в університеті і відповідно на факультеті обов'язки тьютора на I курсі, з огляду на це було розроблено плани виховної роботи в тьюторських академічних групах, індивідуальні плани студентів та введено 100 годин тьюторської роботи в навчальне навантаження викладачів-тьюторів (Л. В. Бурчак, І. М. Гурець). В обов'язки тьюторів, на відміну від кураторів академічних груп, додався моніторинг та супровід навчальної діяльності здобувачів.

Факультет не лише стежив за сучасними євроінтеграційними тенденціями, а й працював на випередження та активно втілював нові освітні програми, орієнтовані на міждисциплінарність і підвищення мовної підготовки. Яскравим прикладом цього є започаткування у 2005 р. нового поєднання спеціальностей «Педагогіка і методика середньої освіти. Біологія. Мова та література (англійська)», що передбачало опанування знань у природничих науках із поглибленим вивченням англійської мови. Такий крок дав можливість студентам отримати не лише фундаментальні знання з педагогічних наук, біології, але й розвинути англійськомовні навички, відкривало ширші можливості для працевлаштування випускників у закладах загальної середньої освіти в умовах нестачі вчителів англійської мови. Ця програма стала відповіддю на вимоги часу, дозволяючи випускникам не тільки бути фахівцями в біології, але й викладати біологічні дисципліни англійською мовою.

Спеціальність «Педагогіка і методика середньої освіти. Біологія. Мова та література (англійська)», незважаючи на свою інноваційність і перспективність, витримала лише два набори студентів — у 2005 та 2006 рр. У перший рік навчання на програму було зараховано 19 осіб, а у другий — 15. Однак із огляду на політику Міністерства освіти і науки України, яка на той час не підтримувала формування малочисельних груп (менше ніж

15 осіб), набір на цю програму довелося припинити. Це рішення було зумовлене недостатньою кількістю абітурієнтів, що, у свою чергу, обмежувало можливості для ефективної організації навчального процесу.

Останній набір на цю програму відбувся у 2006 р., а випуск студентів — у 2011 р. Незважаючи на короткий термін існування програми, вона залишила позитивний слід у розвитку міждисциплінарної освіти на факультеті та дала студентам можливість здобути якісні знання і з біології, і з англійської мови. Закриття програми підкреслює виклики, з якими стикалася система вищої освіти України в ті часи, зокрема необхідність дотримання вимог щодо чисельності студентських груп і раціонального використання ресурсів. Нині випускники цієї спеціальності працюють у закладах вищої (кандидат педагогічних наук, доцент Ірина Дубок (Мозуль)), фахової передвищої та загальної середньої освіти (Наталія Сидоренко (Єлісеєва), Ольга Мордань, Тетяна Горох та ін.).

Присвоєння університету імені Олександра Довженка у 2008 р. та статусу національного у 2009 р., відокремлення біологічної та психологічної підготовки здобувачів на основі запровадження нових галузей підготовки фахівців у 2006 р. зумовили необхідність реорганізації внутрішньої структури університету, перегруповування спеціальностей у межах факультетів.

У зв'язку з реорганізацією структури університету з 1 вересня 2010 р. природничий факультет перейменовано на факультет природничої і фізико-математичної освіти. З огляду на це зазнала змін і структура самого факультету: природничо-математична підготовка фахівців зосереджується тепер у межах одного факультету. З 01.09.2010 р. на факультеті природничої і фізико-математичної освіти здійснюється підготовка студентів за такими напрямками:

Галузь знань: 0401 Природничі науки

6.040102 Біологія* (денна та заочна форми навчання);

7.04010201 Біологія* спеціалізація: Природознавство (денна форма навчання);

7.04010201 Біологія*, 7.03010301 Практична психологія (заочна форма навчання).

Галузь знань: 0402 Фізико-математичні науки

6.040201 Математика* (денна форма навчання);

7.04020101 Математика*, спеціалізація: Інформатика (денна форма навчання);

6.040203 Фізика* (денна форма навчання);

7.04020301 Фізика*, спеціалізація: Інформатика (денна форма навчання);

8.04020301 Фізика*, спеціалізація: Інформатика (денна та заочна форма навчання).

Освітній процес у цей час забезпечують 30 штатних працівників, що входять до складу чотирьох кафедр: теорії і методики викладання природничих дисциплін (завідувач кафедри М. Д. Мигаль, доктор біологічних наук, професор), біології та основ сільського господарства (завідувач кафедри Л. М. Горшкова, доктор сільськогосподарських наук, професор), кафедра математики і методики викладання (завідувач кафедри Н. В. Кугай, кандидат педагогічних наук, доцент), кафедра фізики та методики викладання (завідувач кафедри І. І. Качурик, доктор фізико-математичних наук, професор).

Факультет природничої і фізико-математичної освіти завжди прагнув відповідати запитам сучасної освіти, студентів і потребам шкіл, забезпечуючи здобувачів професійною підготовкою, яка відкриває перед ними широкі можливості для працевлаштування. Такий підхід базувався на глибокому розумінні ринку праці та важливості підготовки багатoproфільних фахівців, здатних відповідати сучасним викликам у сфері освіти. Саме тому на факультеті постійно впроваджувалися спеціалізації та додаткові кваліфікації для студентів, що розширюють їхні професійні можливості.

Зокрема, спеціальність 6.040102 Біологія* поєднувалася в цей час із природознавством, що давало студентам можливість отримати додаткову кваліфікацію вчителя природознавства для викладання у 5-6-х класах. Це підвищило їхню конкурентоспроможність на ринку праці, адже потреба в учителях, здатних викладати кілька предметів, зростала в умовах сільських шкіл. Це дозволило задовольнити запити шкіл, які часто шукали універсальних учителів, здатних викладати різні дисципліни.

Спеціальності 6.040201 Математика* та 6.040203 Фізика* також поєднувалися з інформатикою, що надавало студентам можливість здобути додаткову кваліфікацію вчителя інформатики. Це дозволило випускникам бути більш гнучкими в

працевлаштуванні, адже сучасні школи особливо потребують фахівців у галузі інформаційних технологій. Таке поєднання дисциплін забезпечило студентам не лише якісну підготовку в традиційних сферах знань, але й надало доступ до сучасних технологій, які є важливим елементом освітнього процесу.

Запровадження таких спеціалізацій і додаткових кваліфікацій є результатом постійного діалогу між університетом і школами з метою надання випускникам найкращих можливостей для професійного зростання та підвищення їхньої затребуваності на ринку праці. Це свідчить про гнучкість факультету й кафедр та їхню здатність адаптуватися до сучасних вимог, що робить випускників конкурентоспроможними фахівцями у сфері освіти.

Варто зазначити, що в Україні на початку тисячоліття законодавство передбачало можливість вступу на навчання за скороченим терміном лише за умови спорідненості спеціальностей рівнів «Молодший спеціаліст» та «Бакалавр». Це стало викликом для багатьох освітніх закладів, які прагнули залучати більше здобувачів. На факультеті природничої і фізико-математичної освіти цей виклик було використано як можливість для інновацій. Було запропоновано ідею прийому випускників медичних училищ на спеціальність 6.040102 Біологія* за скороченим терміном навчання. Це рішення ґрунтувалося на тісному взаємозв'язку між медичними та біологічними науками, що дозволило обґрунтувати та реалізувати ідею в межах чинного законодавства.

Протягом 2009/2010 навчального року факультет активно налагоджував зв'язки з медичними училищами Сумщини. Це передбачало укладання угод про співпрацю з усіма медичними навчальними закладами регіону, проведення спільних студентських наукових конференцій, організацію агітаційних заходів для випускників училищ та роз'яснення переваг вступу на біологічну спеціальність за скороченим терміном. Такий підхід не тільки відкривав нові можливості для випускників медичних училищ, а й дозволяв факультету залучати студентів із уже сформованими навичками навчання та базовими знаннями в галузі природничих наук, що сприяло швидшому адаптуванню до університетської програми.

Для офіційної реалізації цієї ініціативи факультет отримав дозвіл від Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, що підтвердило правомірність і законність запропонованого рішення. Одним із ключових аспектів, що забезпечив успіх цього

проєкту, став ретельний аналіз навчальних планів медичних училищ. Це дало можливість перезарахування близько 60 кредитів дисциплін, які були спільними для медичної та біологічної спеціальностей, і скоротило час навчання для студентів на 1 рік. Зокрема, такими дисциплінами стали «Анатомія людини», «Фізіологія людини і тварин», «Філософія», «Українська мова», «Історія і культура України», «Безпека життєдіяльності» та ін. Цей підхід дозволив випускникам медичних училищ не лише скоротити термін здобуття освіти, але й максимально ефективно використати вже набуті знання та навички.

Отже, у 2010 р. вперше були зараховані студенти на спеціальність 6.040102 Біологія* за скороченим терміном навчання на базі дипломів молодшого спеціаліста медичних училищ/коледжів. Це стало важливим етапом у розвитку факультету, оскільки залучення студентів із медичним фахом значно підвищувало якість підготовки біологів. Випускники медичних училищ мали цінний досвід попереднього навчання та розуміння анатомії й фізіології, що надавало їм додаткові переваги у вивченні освітніх та біологічних наук. Такий підхід став прикладом успішної інтеграції медичних знань у систему природничої освіти та створив нові можливості для студентів на етапі професійного розвитку. Інноваційність цього рішення не лише відповідала вимогам чинного законодавства, але й дозволила створити унікальні умови для навчання випускників медичних училищ, забезпечуючи їм можливість продовження освіти за скороченим терміном у новій, але спорідненій сфері біологічних наук.

Співпраця з медичними училищами/коледжами продовжується і нині. Коло медичних коледжів значно розширилося на сьогодні, вийшовши за межі Сумщини. Вступниками нині є також випускники КЗ «Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж», Лохвицького медичного фахового коледжу, Кременчуцького медичного фахового коледжу та ін.

У 2012/2013 навчальному році здійснено акредитацію спеціальності 7.04010201 Біологія* на Кременчуцькому НКЦ. У 2013-14 р. здійснено акредитацію спеціальності 8.04010201 Біологія* та загальну акредитацію університету за четвертим рівнем.

У 2013/2014 навчальному році відбулися організаційні зміни в структурі кафедр, що забезпечували фізико-математичну

підготовку: об'єднано кафедри математики і методики викладання та фізики і методики викладання в одну кафедру фізико-математичної освіти та інформатики, яку очолив доктор фізико-математичних наук, професор І.І. Качурик

У 2014 р. в Україні приймається новий закон «Про вищу освіту», що врегулював навчання здобувачів за скороченим терміном навчання і уможливив прийом випускників, які завершили навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста або отримали освітній рівень фахового молодшого бакалавра. У 2014 р. було розроблено навчальні плани спеціальності 6.040201 Математика* зі спеціалізацією «Економіка» з терміном навчання 2 роки і 10 місяців, що дало можливість здійснювати прийом на навчання випускників училищ та коледжів, які отримали кваліфікацію молодшого спеціаліста за спеціальністю 5.03050801 Фінанси і кредит.

Протягом 9-ти років на факультеті природничої і фізико-математичної освіти здійснювалася підготовка з поєднанням «Математика та економіка» зі скороченим терміном навчання — 2 роки і 10 місяців. Ця програма надавала можливість здобути освіту в галузі математики з додатковою спеціалізацією вчителя економіки і створювало унікальну міждисциплінарну підготовку для випускників. Переважно вступниками до цієї програми ставали випускники Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» та Коледжу Сумського національного аграрного університету.

Однак кількість студентів, які вступали на цю програму, була незначною. Така ситуація пояснювалася попри високий попит на вчителів, які володіють поєднаними компетентностями в математиці та економіці, обмеженими можливостями залучення молоді до спеціальностей фізико-математичного напрямку. Ця тенденція простежувалася не лише на рівні факультету, але й загалом по Україні, де спеціальності природничо-математичного циклу зазвичай були і є менш привабливими для абітурієнтів порівняно з гуманітарними або соціальними науками.

Факультет намагався підтримувати якість викладання економічних дисциплін шляхом залучення до викладацького складу сумісників із інших університетів та коледжів. Це дозволяло компенсувати дефіцит фахівців із необхідною

кваліфікацією у фізико-математичній освіті, але водночас створювало певні виклики в забезпеченні стабільності та безперервності освітнього процесу.

Останній набір на програму «Середня освіта (Математика та економіка)» на першому бакалаврському рівні відбувся у 2021 р., а випуск – у 2024 р. Програму було закрито через низький попит серед вступників і недостатність кадрового забезпечення на кафедрі фізико-математичної освіти та інформатики, яка відповідала за підготовку студентів за цією освітньою програмою. Хоча попит на вчителів математики залишається досі високим, проблема полягала в недостатній зацікавленості молоді у виборі фізико-математичних спеціальностей як професійного напрямку.

Незважаючи на закриття програми, вона відіграла важливу роль у підготовці вчителів математики з міждисциплінарними компетентностями протягом семи років наборів — з 2015 до 2021 рр. Це свідчить про постійну активну роботу факультету щодо пошуку нових форм і змісту підготовки фахівців, але водночас підкреслює необхідність адаптації освітніх програм до змін у запитах ринку праці та інтересах молоді.

У період 2015 – 2020 рр. факультет очолює кандидат педагогічних наук, доцент Марина Володимирівна Хроленко, випускниця університету 1999 року за поєднаними спеціальностями «Початкове навчання та біологія». У цей період в Україні прийнято новий закон «Про освіту» (2017), започаткована реформа шкільництва «Нова українська школа», змінено перелік галузей та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців із вищою освітою, запроваджується навчання за освітніми програмами, вводиться новий процес акредитації освітніх програм.

Факультет природничої і фізико-математичної освіти завжди активно реагував на стрімкі реформи в освітньому середовищі, постійно адаптувався до нових вимог та тенденцій. Викладачі факультету активно залучалися до процесів забезпечення якості вищої освіти та стали учасниками ключових змін у галузі. Зокрема, четверо викладачів — професор С. Д. Рудишин, доценти І. М. Коренева, М. В. Хроленко, Б. О. Грудинін — пройшли навчання і стали експертами з акредитації освітніх програм Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Це не тільки сприяло зростанню рівня освітніх програм факультету,

але й дозволило викладачам бути в авангарді реформування освітніх стандартів.

Зокрема, доктор педагогічних наук І. М. Коренева в грудні 2020 р. була обрана до галузевої експертної ради 01 Освіта Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, де працює і донині. Це свідчить про високий рівень її компетентності та впливовості в науково-освітній сфері. Професор С. Д. Рудишин, у свою чергу, брав участь у роботі Науково-методичної комісії МОН, де займався розробленням нового стандарту спеціальності 014 Середня освіта. Така діяльність викладачів дозволила не лише стежити за сучасними тенденціями в освіті, а й активно впливати на формування нових освітніх стандартів, які відповідатимуть вимогам сучасного світу.

Окрім того, колектив факультету в цей час активно підвищує кваліфікацію, зокрема в рамках реформ Нової української школи (НУШ), щоб забезпечити впровадження новітніх педагогічних методик і підходів у навчання майбутніх учителів. Це особливо важливо для підготовки висококваліфікованих фахівців, які будуть готові до роботи в умовах сучасної школи.

Міжнародна діяльність факультету також була важливим складником його інноваційного розвитку. У 2015 р. команда університету, до якої входила доцент І. М. Коренева, здобула перемогу в конкурсі грантових проєктів програми Еразмус+ за напрямом Жана Моне. У межах цього проєкту у 2015-2018 рр. було запроваджено міжнародний грантовий проєкт «Стратегія екологічної безпеки: інтеграція європейського досвіду», у рамках якого викладався однойменний курс для студентів, які отримували кваліфікацію вчителя біології, що сприяло не лише розширенню екологічної компетентності, але й інтеграції європейських підходів до освіти.

Факультет природничої і фізико-математичної освіти продовжує рухатися в ногу з часом, постійно впроваджуючи інноваційні підходи та реагуючи на запити сучасного суспільства. Це дозволяє йому залишатися конкурентоспроможним та готувати фахівців, які здатні адаптуватися до нових умов і викликів освітнього процесу.

У 2019 р. факультет природничої і фізико-математичної освіти ліцензував нову предметну спеціальність 014.09 Середня освіта (Інформатика). Це стало логічним продовженням підготовки за поєднанням «Математика та інформатика» і «Фізика

та інформатика», що вже тривалий час здійснювалося на факультеті. Попит на ці поєднані спеціальності з року в рік знижувався і кількість вступників на «Математику» та «Фізику» була порівняно невеликою з об'єктивних причин. Водночас студенти виявляли підвищений інтерес до інформатики та перспектив, які вона відкривала на ринку праці.

Чимало студентів-випускників, окрім викладання інформатики в школах, знаходили можливості для працевлаштування у сфері ІТ, як фахівці з обслуговування комп'ютерних мереж, системні адміністратори чи програмісти. Саме тому введення окремої предметної спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика) стало важливим і своєчасним кроком для університету, який постійно прагнув відповідати запитам сучасного ринку праці, збільшувати масштаб своєї діяльності та надавати студентам більше можливостей для кар'єрного розвитку. Ця спеціальність швидко здобула популярність серед абітурієнтів і стала досить привабливою на факультеті.

Перший набір на освітню програму «Середня освіта (Інформатика)» відбувся у 2021 році, і вже у 2024 році факультет випустив перших бакалаврів цієї спеціальності. Якість підготовки за цією освітньою програмою підтверджено успішною її акредитацією у 2024 році (гарант Р. П. Кухарчук).

У 2019/2020 навчальному році факультет природничої і фізико-математичної освіти, як і більшість освітніх закладів по всьому світу, зіткнувся з новим викликом — пандемією COVID-19. Задля забезпечення безпеки студентів і викладачів навчальний процес був переведений на дистанційний формат, що стало безпрецедентним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу.

Викладачі та студенти були змушені в найкоротші терміни опанувати нові технології, що підтримували синхронне та асинхронне навчання. Такі платформи, як Zoom, Google Classroom, швидко стали основними інструментами для проведення лекцій, семінарів і консультацій. Проте перехід до дистанційного навчання виявив низку труднощів. Для багатьох викладачів було складно швидко адаптувати свої методики та програми до нового формату. Зокрема, особливі виклики виникли під час організації дистанційного проведення лабораторних робіт і практичних занять, адже вони зазвичай вимагають фізичної

присутності студентів у лабораторіях і безпосередньої роботи з обладнанням.

Додатковим тягарем для викладачів стало збільшення навантаження. Віддалена робота вимагала більше часу на підготовку матеріалів, перевірку завдань і проведення індивідуальних консультацій для студентів, які мали труднощі з опануванням матеріалу в нових умовах. Водночас не всі студенти мали рівний доступ до технологій, стабільного інтернету та комп'ютерів, що створювало додаткові бар'єри для ефективного навчання.

У пошуку розв'язання цих проблем факультет активно впроваджував різні підходи до організації дистанційного навчання, комбінуючи онлайн-лекції в реальному часі із завданнями для самостійної роботи. Викладачі знаходили нові способи проведення лабораторних робіт за допомогою відеоматеріалів, симуляцій та онлайн-інструментів, що дозволяли хоч частково компенсувати відсутність фізичної роботи в лабораторіях.

Незважаючи на всі труднощі, цей період став часом швидкого опанування нових навичок та розвитку інноваційних підходів до навчання. Студенти та викладачі отримали цінний досвід роботи в цифровому середовищі, який і після пандемії дозволив продовжити навчання під час воєнного стану з лютого 2022 р.

У 2020 р. факультет очолила після завершення навчання в докторантурі доктор педагогічних наук, доцент (професор з 2023 р.) Коренева, яка працює на посаді декана й дотепер.

Досягненням у цей період стали відкриття нових освітніх програм предметної спеціальності 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), успішні акредитації чотирьох освітніх програм факультету, налагодження внутрішньої академічної мобільності студентів.

У 2020/2021 навчальному році успішно акредитовані дві освітні програми факультету: «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини та природознавство)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (гарант професор І. М. Коренева) та другого (магістерського) рівня вищої освіти (гарант професор С. Д. Рудишин), що засвідчило високий рівень якості освіти за цими освітніми програмами.

У 2021 р. на факультеті природничої і фізико-математичної освіти було відкрито нову освітню програму «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини та психологія)» (гарант доцент О. М. Мегем), яка передбачала отримання студентами додаткової кваліфікації практичного психолога в закладах освіти. Цей крок фактично став відновленням традицій факультету, оскільки раніше, на початку 2000-х, уже здійснювалася підготовка фахівців за поєднанням «Біологія та практична психологія». Використовуючи накопичений досвід минулих років, а також враховуючи нові тенденції та вимоги часу, факультет розробив сучасну освітню програму, яка відповідає запитам ринку праці. Поєднання біології та психології є надзвичайно актуальним для вчительської професії, особливо з огляду на потребу в практичних психологах, яка постала ще гостріше в умовах війни. Важливість програми також підкреслюється її відповідністю Стратегії розвитку освіти Сумщини до 2025 року, яка акцентує на гострій потребі в практичних психологах. Завдяки продуманій структурі програми та якісній підготовці здобувачів ця освітня програма швидко здобула популярність серед студентів, що підтверджується достатньо високим конкурсом на вступ. Окрім того, успішна акредитація цієї програми у 2024 році стала визнанням високих стандартів освітнього процесу, що впроваджуються на факультеті.

У 2022 р. факультет природничої і фізико-математичної освіти зробив важливий крок у відповідь на сучасні освітні виклики, запровадивши нову освітню програму «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини та фізична реабілітація)» (гарант доцент О. І. Луценко). Ця програма стала актуальною в умовах зростання запитів на фахівців, які володіють компетентностями в галузі педагогічного супроводу дітей у загальноосвітніх школах та зможуть працювати з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивно-ресурсних центрах.

Кваліфікація вчителя-реабілітолога нині є надзвичайно важливою для сучасної української освіти, оскільки вона створює нові можливості для роботи в умовах інклюзивної освіти, що стала одним із пріоритетних напрямів у розвитку освітньої системи України. Зокрема, внаслідок війни та її соціальних і психологічних наслідків, потреба в педагогах з такими компетентностями зросла ще більше. Окрім того, значною перевагою цієї програми є те, що вона приваблює випускників медичних училищ, які вже мають

медичну освіту, що підсилює рівень професійної підготовки майбутніх учителів-реабілітологів. Такі здобувачі, маючи знання з медицини, можуть краще адаптуватися до вимог сучасної реабілітаційної педагогіки, зокрема до роботи з дітьми, що потребують особливої уваги та підтримки у фізичному та психологічному розвитку. Тож нова освітня програма не лише відповідає на сучасні виклики в освіті, а й забезпечує підготовку фахівців, які є затребуваними в освітній і реабілітаційній сфері, що робить її популярною серед абітурієнтів та перспективною для подальшого розвитку.

Інноваційний кадровий розвиток: підготовка наукових і педагогічних лідерів факультету природничої і фізико-математичної освіти. Кадрова політика факультету природничої і фізико-математичної освіти завжди була спрямована на стратегічний розвиток освітнього процесу та забезпечення відповідності ліцензійним вимогам. Одним із ключових напрямів цієї політики стало формування колективу висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів, які мають наукові ступені та вчені звання. Для досягнення цього університет активно підтримував навчання перспективних викладачів в аспірантурі, що дозволило багатьом успішно захистити дисертації та здобути наукові ступені кандидатів педагогічних (Л. В. Бурчак, О. В. Заїка, І. М. Коренева, Р. П. Кухарчук, О. М. Мегем, С. В. Міщенко, А. В. Рябко, В. І. Самілик, Л. Ф. Сухойваненко, М. В. Хроленко, А. О. Шевель та ін.) та біологічних наук (Б. О. Бондаренко, О. І. Луценко, А. С. Полякова), що суттєво підвищило якісний склад науково-педагогічного персоналу: відсоток викладачів зі ступенями та званнями зріс із 42% у 2004 р. до 68% у 2009 р.

З початку другого десятиліття акценти кадрової політики змістилися на підготовку докторів наук. У 2013 р. до докторантури Національного педагогічного університету вступає доцент кафедри фізико-математичної освіти Н. В. Кугай, у 2014 – Б. О. Грудинін. У 2015 році до докторантури Глухівського національного педагогічного університету вступає доцент кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін І. М. Коренева, у 2018 – доцент кафедри фізико-математичної освіти С. О. Бурчак, у 2020 – доцент кафедри теорії і методики природничих наук М. В. Хроленко, а у 2023 – доцент кафедри біології та основ сільського господарства Л. В. Бурчак. Отже,

протягом 2014-2024 рр. колектив факультету збагатився п'ятьма власними докторами педагогічних наук, що значно підвищило якісний склад викладацького складу не лише факультету природничої і фізико-математичної освіти, а й факультету технологічної і професійної освіти, який у свій час очолили декани доктор педагогічних наук, доцент Б. О. Грудинін та доктор педагогічних наук, професор С. О. Бурчак

Завдяки такій кадровій політиці університету, факультету у 2022 р. на кафедрі фізико-математичної освіти та інформатики всі науково-педагогічні працівники мали наукові ступені (100%), на кафедрі теорії і методики викладання природничих дисциплін – 85,7%, а на кафедрі біології та основ сільського господарства – 85,3%. Загалом, у 2022 р. на факультеті природничої і фізико-математичної освіти працював 21 штатний викладач, із яких 90,5% мали наукові ступені та вчені звання.

Нині в аспірантурі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка навчається 2 асистента кафедри біології, здоров'я людини та методики навчання (О. О. Кириєнко та Н. Г. Нікітченко), у докторантурі – доцент Л. В. Бурчак.

На факультеті особливу увагу приділяли також залученню досвідчених науковців з інших закладів, що не лише сприяло підвищенню якості освіти, а й розширювало можливості для співпраці та комунікації між університетами. Наприклад, на посаду завідувача кафедри фізики і математики було запрошено доктора фізико-математичних наук, професора І. І. Качурика з Хмельницького національного університету. Професором кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін постійно запрошували професора В. Г. Вировця, провідного наукового співробітника Інституту луб'яних культур НААН України. У 2010 р. кафедру теорії і методики навчання природничих дисциплін на короткий термін очолив доктор біологічних наук, професор М. Д. Мигаль, також провідний науковий співробітник Інституту луб'яних культур НААН України. А у 2012 р. на посаду завідувача цієї кафедри було запрошено доктора педагогічних наук, доцента Сергія Дмитровича Рудишина (з 2013 р. – професор). Його науковий та педагогічний досвід суттєво підвищив рівень викладання та сприяв активізації науково-дослідницької діяльності кафедри.

Кадрові зміни відбулися й на кафедрі біології, здоров'я людини та методики навчання (раніше – кафедра біології та основ сільського господарства). У 2023 р. на посаду доцента був обраний за конкурсом доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник Сергій Володимирович Міщенко, випускник факультету. До складу зовнішніх сумісників кафедри фізико-математичної освіти долучилися в свій час доктор хімічних наук, професор Київського національного університету Сергій Андрійович Неділько та старший науковий співробітник, доктор фізико-математичних наук (астрофізика, радіоастрономія) Микола Миколайович Калініченко з Радіоастрономічного інституту НАН України. З 2023/2024 навчального року до складу сумісників кафедри біології, здоров'я людини та методики навчання долучився також практик, доктор біологічних наук Сергій Михайлович Панченко, працівник Гетьманського національного природного парку.

Запрошення таких висококваліфікованих фахівців дало змогу кафедрам відповідати вимогам акредитаційних процесів та створювати умови для підготовки фахівців найвищого рівня. Це також сприяло формуванню міжінституційних мереж науковців, забезпеченню обміну досвідом і поширенню сучасних знань, що посилювало науковий потенціал факультету та університету загалом.

Важливим складником інноваційної діяльності Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка та факультету природничої і фізико-математичної освіти, зокрема в період з 1991 по 2015 рр. було створення та забезпечення діяльності навчально-консультаційних центрів у різних містах України (Севастополь, Кременчук, Могилів-Подільський, Коломия, Бар тощо), що сприяло розширенню доступу до освіти за межами центрального закладу. Такі центри/філії дозволили колективу факультету впроваджувати новітні підходи до навчання та забезпечили гнучкі умови для студентів заочної форми навчання.

На прикладі Могилів-Подільської та Кременчуцької філій, де здійснювалася підготовка вчителів біології, можна відзначити, що це давало змогу освітянам заочно отримувати вищу освіту поблизу місця проживання без необхідності студентам часто перебувати в університеті. Викладачі проводили заняття та консультування в цей час у виїзному форматі, що забезпечувало

інтерактивну комунікацію між викладачами та студентами. Це також сприяло формуванню мережі педагогів – випускників факультету, які володіли інноваційними підходами у викладанні, тим самим поширюючи сучасні знання в різних регіонах України.

З 2022/2023 навчального року на факультеті природничої і фізико-математичної освіти відбулися значні кадрові зміни в керівництві кафедр, що стало важливим етапом в оновленні управлінських процесів. На зміну досвідченим докторам наук, професорам І. І. Качурику, Л. М. Горшківій, С. Д. Рудишину, які тривалий час очолювали кафедри, були обрані молоді, амбітні та активні завідувачі, що символізувало новий етап у розвитку факультету. Завідувачем кафедри фізико-математичної освіти та інформатики став доцент Р. П. Кухарчук, який зарекомендував себе як фахівець із сучасними підходами до навчання. Кафедру теорії і методики викладання природничих дисциплін очолила доцент О. М. Мегем, яка відзначається своїм прагненням до інтеграції новітніх методів викладання та дослідницьких практик. На кафедрі біології, здоров'я людини та методики навчання завідувачем було обрано доцента О. І. Луценко, яка активно працює над розвитком нових освітніх програм і підтримує високий рівень викладання.

Важливою кадровою зміною стало й те, що після успішного завершення навчання в докторантурі доктор педагогічних наук М. В. Хроленко на короткий період очолила кафедру біології та основ сільського господарства. Вона показала високий рівень управлінських і наукових здібностей, що стало підставою для її подальшого призначення на посаду першого проректора університету. Молоді завідувачі кафедр продовжують розвивати ініціативи своїх попередників, впроваджуючи нові підходи до навчального процесу, сучасні освітні програми, посилюючи науково-дослідну роботу.

Наукові ініціативи факультету: нові горизонти для студентів і викладачів. Важливою інновацією, що значно сприяла активізації наукової діяльності студентів, стало започаткування у 2011 р. видання збірника студентських наукових робіт «Альманах QN». Цей щорічний збірник надав студентам можливість публікувати результати своїх наукових досліджень, що стало не лише стимулом до інтелектуального зростання, але й створило платформу для обміну ідеями між студентами та викладачами. За час існування «Альманах QN» вже

витримав 13 випусків, демонструючи стабільність та актуальність студентських досліджень у природничо-математичній галузі.

На факультеті усталилася традиція проведення Всеукраїнських науково-практичних конференцій як важливих майданчиків для обговорення актуальних проблем природничо-математичних наук. Особливою гордістю факультету стала конференція «Наука і освіта для сталого розвитку України: проблеми і перспективи», яка проводилася у 2014, 2017, 2019 та 2023 рр. Ініціатором та ідейним натхненником цієї конференції є професор кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін С. Д. Рудишин. Його внесок у розвиток наукової діяльності факультету значно підвищив рівень взаємодії між викладачами, студентами та науковцями з різних куточків України.

На кафедрі фізико-математичної освіти та інформатики започатковано ще одну вагому конференцію – «Шкловські читання», ініціатором якої виступив доцент Б. О. Грудинін. Ця подія стала важливим внеском у популяризацію наукових досягнень у галузі фізики та математики, залучаючи до обговорення як викладачів, так і молодих науковців.

Кафедра біології та основ сільського господарства також розвивала власну науково-дослідну діяльність, започаткувавши конференцію «Актуальні проблеми біологічних наук та методик їх викладання». Цю ініціативу підтримувала професор Л. М. Горшкова, яка доклала зусиль для формування професійної платформи, де дослідження з біології та методик викладання знаходять своє місце серед актуальних питань української науки.

Завдяки таким заходам факультет природничої і фізико-математичної освіти не лише посилив свою наукову активність, але й закріпив свою позицію як провідний осередок інноваційної діяльності та підготовки молодих науковців у природничо-математичній сфері.

Протягом 2004–2022 років на факультеті було проведено значну наукову роботу. За цей період викладачами факультету опубліковано велику кількість наукових праць, зокрема підручників, монографій, методичних рекомендацій, статей і матеріалів доповідей. Особливу увагу варто приділити підручникам Г. В. Ковальчук «Зоологія з основами екології», К. С. Дрозденко «Загальна психологія в таблицях і схемах», Н. В. Хлонь «Землезнавство», монографії В. М. Поліщука

«Виховання особистості: повсякдення і стереотипи», а також науковій роботі професора Л. М. Горшкової про створення та впровадження високопродуктивних сортів конопель, що отримала премію УААН.

Факультет підтримував активну роботу студентських наукових гуртків, що функціонували на кафедрах, де студенти виконували курсові, дипломні роботи, брали участь у конференціях та семінарах. Зокрема, студентські досягнення були високо оцінені на Всеукраїнських конкурсах і конференціях, де учасники здобували призові місця.

Кафедри факультету організовували численні наукові заходи, серед яких конференції, присвячені пам'яті академіка М. М. Гришка, з питань сучасної біології та методики її викладання. З кожної конференції видавалися збірники матеріалів, що свідчить про високий рівень наукових досягнень викладачів і студентів факультету.

В останні роки факультет активно співпрацював із вітчизняними установами, організовуючи всеукраїнські конференції з природничих і педагогічних наук. Також було видано збірники студентських наукових праць і проведено інтернет-конференції, що сприяло інтеграції України до європейського та світового освітнього простору.

Науково-педагогічні працівники факультету продовжують роботу над важливими науковими проєктами, активно залучаючи студентів до дослідницької діяльності.

Основними напрямками інноваційної діяльності на факультеті природничої і фізико-математичної освіти, що базуються на кількох ключових аспектах і сприяють розвитку освіти та підготовці фахівців нового покоління, є:

1) **розбудова кадрового потенціалу кафедр факультету** природничої і фізико-математичної освіти є одним із важливих напрямів інноваційної діяльності. Значна увага приділяється підготовці наукових і педагогічних кадрів, зокрема через підтримку навчання викладачів в аспірантурі та докторантурі, що дозволило збільшити кількість викладачів зі ступенями кандидатів і докторів наук. Це сприяє підвищенню рівня освітнього процесу і наукової діяльності, а також дозволяє факультету залишатися конкурентоспроможним, відповідати вимогам акредитації та забезпечувати якісну підготовку студентів на всіх рівнях навчання;

2) **розвиток освітніх програм:** інноваційним є поєднання різних спеціальностей, наприклад, біології з англійською мовою або біології з фізичною реабілітацією, що підвищує кваліфікацію випускників та їхню конкурентоспроможність на ринку праці. Студенти можуть отримувати додаткові кваліфікації, що розширює їхні професійні можливості;

3) **інноваційні освітні методики:** упровадження таких методів, як проєктне навчання, кейс-технології, навчання через дослідження, використання сучасних технологій, спрямовані на розвиток критичного мислення та креативності в студентів. Це дозволяє підготувати фахівців, які здатні працювати з інформацією та технологіями, що відповідає викликам сучасного суспільства;

4) **дистанційне навчання та цифровізація:** упровадження онлайн-курсів і дистанційного навчання, особливо під час пандемії, розширило доступ до освіти для студентів різних регіонів і стало ефективним інструментом для подолання соціальної нерівності. Зокрема, використовуються платформи Zoom та Google Classroom для забезпечення навчального процесу.

Ці напрями відображають стратегію факультету, спрямовану на інтеграцію сучасних педагогічних інновацій для підготовки компетентних фахівців, здатних відповідати вимогам сучасного ринку праці та освітньої сфери.

Актуальні виклики та проблеми сьогодення. З 2020 р. факультет природничої і фізико-математичної освіти зіткнувся з низкою нових викликів, що вимагали швидкої адаптації та мобілізації всіх ресурсів. Одним із перших випробувань стала дистанційна освіта, яка стала необхідною через пандемію. Викладачі та студенти мали освоїти нові методи роботи в онлайн-середовищі, створюючи єдині підходи до навчання в гугл-класах та інших цифрових платформах. Було важливо не лише зберегти якість навчання, але й забезпечити інтерактивність і залученість студентів в умовах віддаленої роботи. Колектив одним із перших перейшов на роботу в корпоративному середовищі

Пізніше, у 2022 р., на факультет прийшло ще більш серйозне випробування — війна Росії проти України, яка докорінно змінила умови існування і функціонування закладів вищої освіти. Пріоритетом стало убезпечити всіх учасників освітнього процесу — викладачів і студентів. Незважаючи на постійні загрози, вимоги

до якості освіти не падали, з огляду на що факультет продовжував працювати над підвищенням рівня підготовки здобувачів.

Одним із важливих завдань стало налагодження внутрішньої академічної мобільності студентів спеціальності 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) з іншими українськими університетами: Рівненським державним гуманітарним університетом, Хмельницьким національним університетом та Сумським державним педагогічним університетом імені А. С. Макаренка. Така внутрішня мобільність, що розпочалася з 2022 р., дала можливість студентам продовжувати навчання навіть в умовах війни, обмінюватися досвідом і знаннями з іншими навчальними закладами. Факультет став одним із перших у Глухівському національному педагогічному університеті, який успішно впровадив цю форму мобільності.

Однак зовнішня академічна мобільність залишається проблемою. Колектив та гаранті освітніх програм активно працюють над створенням умов для участі студентів та викладачів у міжнародних обмінах, але поки що не вдалося досягти значного успіху в цьому напрямі. Незважаючи на це, факультет продовжує працювати над подоланням цих труднощів.

Іншим важливим напрямом стала інтеграція у світову наукову спільноту. Викладачі факультету активно працюють над підвищенням своїх компетентностей, отримують сертифікати з англійської мови, публікують наукові статті в міжнародних журналах, що індексуються у наукометричних базах Scopus та Web of Science. Вони також намагаються брати участь у міжнародних грантових проєктах, зокрема програми Еразмус+. Попри те, що заявки на участь у 2021, 2022 і 2023 рр. не виграли через недостатню кількість балів, отриманий досвід продовжує використовуватися для подальших зусиль у цій галузі.

Найсерйозніший виклик сьогодення, безумовно, пов'язаний із війною, яка ставить під загрозу життя та здоров'я студентів і викладачів. Найпершим завданням для колективу є збереження життя і здоров'я всіх учасників освітнього процесу, а також підтримка навчання в умовах, які постійно змінюються через бойові дії. Факультет, попри всі труднощі, продовжує виконувати свою місію, намагаючись забезпечити студентам гідну освіту навіть у найскладніші часи.

Інноваційний розвиток педагогічної освіти у період з 1991 по 2024 рр. був спрямований на глибокі організаційно-структурні та змістовно-освітні зміни, які формують педагогів нового покоління, здатних адекватно відповідати на виклики сучасного суспільства. Ці перетворення охоплюють не лише модернізацію освітніх програм, відповідні кадрові зміни, а й активне впровадження новітніх педагогічних технологій, що сприяють створенню інтерактивного, адаптивного та індивідуалізованого навчального середовища. З 1991 по 2024 рр. інноваційні процеси у вищій освіті тісно перепліталися із загальним розвитком суспільства. Вони не тільки відображали глобальні зміни, але й активно впливали на них, готуючи нові покоління до сучасних викликів. Факультет природничої і фізико-математичної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка перетворився на осередок не лише навчання, але й інновацій, що сприяють сталому розвитку суспільства та зміцненню соціальної структури.

Перспективними напрямками подальшого розвитку природничо-математичної освіти нині є:

1) Структурна розбудова факультету природничої і фізико-математичної освіти відповідно до потреб Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка згідно з вимогами сучасного законодавства:

- забезпечення функціонування на факультеті не менше трьох фахових кафедр, що очолюються докторами наук, професорами;
- зростання кадрового складу кафедр факультету відповідно до ліцензійних вимог надання освітніх послуг;
- збереження та розширення контингенту студентів;
- стимулювання діяльності наукових лабораторій на факультеті при фахових кафедрах.

2) Підготовка фахівців за освітньо-науковим рівнем «Доктор філософії».

3) Участь факультету природничої і фізико-математичної освіти в науковій діяльності Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка:

- створення умов для розвитку вже наявних і формування нових наукових шкіл на факультеті;
- збільшення обсягів фінансування наукової роботи через відкриття на кафедрах держбюджетних тем наукових досліджень,

участь у запитах міжнародних фондів і проєктів, фонду фундаментальних досліджень України тощо;

- підтримання високого рівня наукової роботи (публікації наукових праць у фахових виданнях);

- забезпечення наступності наукового знання за допомогою активної наукової роботи зі студентами і молодими вченими, створення умов для розширення їх наукових контактів та опублікування актуальних і значущих результатів їх наукових досліджень. Організаційна та фінансова підтримка діяльності студентських наукових товариств та інших студентських наукових організацій факультету;

- продовження традиції проведення на факультеті масштабних всеукраїнських науково-практичних конференцій із розширенням географії представництва та підвищенням якості організації (1 раз на три роки);

4) Розвиток особистості студента:

- реалізація Концепції національного виховання молоді людини з активною життєвою позицією (залучення студентів до національно-патріотичних заходів та акцій університету, організація зустрічей з відомими вченими і громадськими діячами);

- сприяння вдосконаленню структури та діяльності органів студентського самоврядування через їх представництво у раді факультету, університету, студентських міжнародних конференціях, форумах, фестивалях, конкурсах;

- співпраця зі студентським самоврядуванням у плануванні та проведенні виховних заходів;

- сприяння дотриманню національних традицій;

5) Участь факультету природничої і фізико-математичної освіти в міжнародній діяльності Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка:

- забезпечення інтеграції факультету у світовий освітній, науковий та культурний простір, у т.ч. через впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу (ECTS) та участі в програмах двостороннього міждержавного обміну студентами, науково-педагогічними та науковими працівниками;

- надання освітніх послуг іноземним громадянам.

б) Формування контингенту і структури підготовки фахівців відповідно до потреб ринку праці через удосконалення

профорієнтаційної роботи, забезпечення відкритості й прозорості роботи відбіркової, конкурсної та атестаційної комісій приймальної комісії.

Список використаної літератури та джерел

1. Дубасенюк О. А. Інноваційні навчальні технології – основа модернізації університетської освіти. *Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін*: Зб. наук.-метод. праць. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2004. С. 3–14.
2. Стрілець С. І. Інноваційні технології і методи навчання у вищій освіті: проблеми та перспективи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Чернігів : Видавничий відділ ЧДПУ, 2011. Випуск 90. С. 204–209.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
4. Феномен інновацій : освіта, суспільство, культура : монографія / за ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка. 2008. 472 с.
5. Сисоєва С. О., Батечко Н. Г. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку: Київ : ВД ЕКМО, 2011. 368 с.